

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՒՆԻՒԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԵՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՒՆԻՒԱ ՈՒՐԲԱԹ 8 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 1854

ԹԻՒ 478

ԶՄԻՒՆԻՒԱ, 8 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ

Այսօր արշալանքը մեծ ազդեցություն ունի լուրջ քաղաքագետ անձանց վրայ: Որոնք անհամբերությամբ կրթական այս մեծ և դժուար գործողության բարեկամող վերածանին: Այդպիսի և Գաղղիյի ծովային ու ցամաքի զորաց քաղաքները և ղեկավարական վարժարանները, անոնց զորավարաց և ստորակարգ զեռալ պաշտոնատարաց փորձառու հմուտները և հանձարը յայտնի են ամենուրեք: Ուստի տարակցի չկայ թե, կամ շուտ կամ ուշ Ռուսաց զորութիւնը պիտի նուաճի: Այսօր արշալանքը հոգաբարձու և անառիկ կործանեալ ամրութիւնները պիտի կործանին և յիշատակ թերակողմն պաշտակց զորաց ձեռքը պիտի անցնի:

Ի վերայ այս ամենայնի լուրջագոյն ուշադրութիւնը միայն Այսօր արշալանքին վրայ հաստատեալ չէ: Գերմանական տերութեանց և մանաւանդ Վատրիոյ և Բրուսիոյ երկբայական կացութիւնը քիչ կամ շատ անհանգստութիւն կը պատճառէ կենցաղագէտ անձանց մէջ թե յիշեալ արշալանքին յաջողութիւնը վրայ տարակցի ունենալուն համար: Քանզի գաշաւկից տերութիւնները աներկիւյս կորուստ են, և առանց գործակցութեան իսկ Գերմանիոյ՝ ամենայն յաջողութեամբ յառաջ տանել զպատեւրազմը և մեծ յաղթութեամբ պոսկել իրենց անձնաւորները ընդ փառն ազատութեան և քաղաքակրթութեան աշխարհին: Ասկայն հաստատուէ և որ պատերազմը պիտի երկարի և անոր պատճառաւ չարիքը պիտի շատանա թե Գերմանական գաշաւկցութիւնը և մանաւանդ անոր երկու գլխաւոր անդամները, այսինքն Վատրիոյ և Բրուսիոյ սրտի մտքը չփառնորին Վաղղիոյ և Վաղղիոյ հետ, որոց նպատակը ուրիշ բան չէ բայց միայն լուրջագոյն տերութեանց հաւատարակ ռուսները հաստատուն պահել, և այս ամենահարկաւոր գործը, ինչպէս յայտնի է, ուրիշ կերպիւ չկրնար ըլլալ բայց միայն օսմանեան կայսերութեան անկախութիւնը և ամբողջութիւնը ապահովելով:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Կինի մը յիշման ասիւնը ըստ Կանոնաց բնութեան ինքն պիտի վարդապետ:

(Հարգանքներով և վերջ:)

Երբ որ յղի կնիկ մը ասանկ դժբաղդութեան մէջ կը գտնուի որ իր անողորմ երկիր իր օրերուն վրայ սեւ արեւ կը բերէ, ան ասանկ պէտք է որ ինքն ալ անուշադիւրս կամ հեղու թիւն ու հեմալ թիւնը գաւազանէր մօր մը ուստի անոր կուտան որ իր զաւակին սիրոյն համար ինքը ինքը համբերութիւնով ու զօրութիւնով ամբարջընէ: Թե որ իր սիրտը կոտորելու բան մը կը համար իսկ, թող շուտ մը իր անուշիկ զաւակը միտքը բերէ ու յիշէ՝ որ անոր առողջութիւնը, հանգիստը ու աղուստութիւնը իր կանանաւոր վարմանքին կը նայի: անասունը շուտ մը ինքը ինքը կը բռնէ, ու ան քաղցը զաւակին սէրը ղեկը իր սրտին մէջ կամ ներսանց, ու դրոսանց ալ բոլոր աշխարհքի հետ գոհ ու անխուսով կը պահէ: Այնք է՝ որ սրտին մէջը եղած տրտմութիւնը ցրուելու ու մէկի ընելու աշխատի գործքի մը ետեւ ըլլալով, միտակ չմտտելով, իրեն սիրելի ըլլող զաւակը ու միտակ չմտտելով զաւակամեծութեան հետ տեսնուելով:

(Սեւ լուրջայն նախընթաց թիւը:

Վատրիոյ և Բրուսիոյ այս չէզոք և երկբայական ընթացքը անշուշտ խիստ փնասակար է իրենց ճշմարիտ օգտիցը: զորս դժբաղդաբար յիշեալ երկու տերութեանց քաղաքագէտ երեւելի անձինքը չճանաչելով, սխալ և վտանգաւոր շաւղի մը մէջ մտած են առայժմ:

Այս կացութեան վրայ իրար և հիմնաւոր խորհրդածութիւններ կրնէ ղեկավար հաշիւաւոր թիւով օրագիրը: և յատկապէս Վատրիոյ վրայ խօսելով, կը յանդիմանէ անոր կառավարութիւնը որ իւր չէզոքութեամբ պատճառ կը ըլլայ պատերազմին չարիքը ծանրացնելու: Վատրիոյ յիշեալ օրագրոյն յօդուածը: որուն վրայ մեր յարգող ընթերցողաց ուշադրութիւնը կը հրաւիրուի:

«Թեպէտեւ Վրեւելեան խնդրոյն մէջ Վրեւելեան զաւրիճը միմիայն Վատրիոյ տերութեան օգտից հոգաւորութիւնը իրեն նպատակ ունենալով վարուեցաւ, բայց և այնպէս այս տերութիւնը իւր կառավարութեան մտաց ներքինութեամբ իսկ դժուար կացութեան մէջ կը գտնուի: Փոխանակ միտքին և գործակց ըլլալու արեւմտեան տերութեանց հետ, որոց ընթացքը կը պաշտպանէր ըստ սկզբանց, Վատրիոյ երկար ժամանակ գեապանախօսութեանց և նախագրութեանց սահմանաց մէջ մտաց, և այսօր կը քանդուի քաղաքակրթութեան զօր ուրիշները կրնան ընել: Չեմք ուզէր քննել այս տեղ թե արդեօք այս ընթացքը համաձայն է անկեղծութեան և մեծ տերութեան մը արժանաւորութեան, քանզի ի մասին արժանաւորութեան և անկեղծութեան սկզբունքը խիստ տարբեր են Վրեւելեան և Վրեւելեան մէջ տիրած սկզբունքներէն:»

«Ի՞նչ կուզէ մը հաստատել այժմ թե Վատրիոյ սկզբունքը վտանգաւոր և անապահով կացութեան մէջ կը գտնուի ղեկը, ուսկից պէտք է որ շուտով ելլէ: Վատրիոյ յարաբերութիւնները Ռուսիոյ հետ՝ յայտնի կերպիւ հաստատուեալ են ծանուցագրոյն մէջ, որով Վրեւելեանի կողմը օգոստոսի 12-24ին մերժեց Վատրիոյ վերջին առաջարկութիւնները: Այս ծանուցագրոյն մէջ Ռուսաց տերութեան ատենագիրը

կը յայտնէ թե Վանուբեան իշխանութիւնները պարպելով Ռուսիան կը յուսայ թե Վատրիոյ պիտի դադարի միտքին ըլլալու արեւմտեան տերութեանց հետ՝ որոնք կուզեն նուազեցնել Ռուսաց կայսերութեան զօրութիւնը և ազդեցութիւնը: Բայց Ռուսիոյ անկախութիւնը ինչ ատեն ինչ գերեւ ելաւ, երբ տեսաւ որ Վատրիոյ իւր հաճութիւնը կուտայ արեւմտեան տերութիւններէն առաջարկեալ վերջին պայմանացը, որոնք կը պարունակեն գաշաւորութեանց ջնջումը, Ռուսիոյ ծովային հաստատութեանց կործանումը և անոր զօրութեան նուազումը Վրեւելեան մէջ: Այնք կը գտնուի Վրեւելեան մէջ քաղաքագէտ անձ մը որ երկբայի թե Ռուսիան աստիկ կերպիւ զայրացած չըլլայ իրեն դէմ եղած այս անարգական և ատելի ընթացքին վրայ: Ռուսները Վատրիոյ վրայ խօսելու ժամանակին իրենց լեզուն տանապատիկ աւելի դառն է, քան թե Վաղղիոյ և Վաղղիոյ իսկ վրայ խօսելու ատենին: Վաղղիոյ Վատրիոյ գեապան Վաղղիոյ կողմին կացութիւնը խիստ դժուար եղաւ, քանի մը շաբաթէ հետք քանզի ամեն կերպիւ նուազացուցին զնա: Ի վերայ այս ամենայնի իւր պաշտօնին մէջ կը մնայ թեպէտեւ Վրեւելեան զաւրիճը յայտնած էր թե ետ պիտի կանչուի եթէ վերջին առաջարկութիւնները մերժուելու ըլլան: Եթէ Ռուսիան վաղը արեւմտեան տերութեանց հետ հաշտութիւն ընէ Վատրիոյ իւր առաջին զոր ըլլայ պիտի:

«Վատրիոյ վրա վրաճեց իւր անկախութիւնը ցոյցնելու՝ գաշաւկցաց հետ միաւորուելով, սակայն առանց պատերազմ հրապարակելու: Վրեւելեան անշուշտ արտաքին կարգի ընթացք մըն է, և գաշաւկցները շատ ազդեկ կրնային, Վատրիոյ զօրքերը Վանուբեան իշխանութեանց մէջ մտնելէն առաջ, երաշխաւորութիւններ խնդրել անոր մէջ: Բայց վերջապէս Վատրիոյն որ պատերազմ մօղ չէ, պատերազմող թուրքոստանի հետ գաշաւորութիւն ըսաւ իւր զօրքը խօթելու նոյն իսկ երկրին մէջ, որուն համար կը լայ պատերազմը: Սոյնգ է որ աւտորիական զօրաց շարժումները Վրեւելեան վաղային պաշտօնատարաց խոր

կին անհոգ սպասել:

Կան կնիկներ ալ որ տղայաբերութեան տեսնը ունենալու ցաւերէն չափէ աւելի կը վախնան: Հատ անգամ՝ արդէն զաւակ բերած ըլլալ կնիկները աս վախը աւելի հեղ զաւակաբեր ըլլալու կանանց որոնք մէջը կը գտնեն: Վրեւելեան վարպետութիւնով, (կամ աւելի արեւել ըսեմ, փոթորցնելով մը) տղայաբերութեան ատենը իրենց քաշած նեղութիւնները տակաւի կը ցուցնեն, անանկ որ լալ խեղճ յղի կնիկներուն անկարելի բան մը կը երեւայ, թե իրենք անչափ ցաւերու ու նեղութիւններու պիտի կորուստ ըլլան գիմանալ: Բայց ես իբրեւ բժիշկ պատուական խաթուներէն թողութիւն խնդրելով՝ կը համարձակիմ հաստատել որ ազ բոլոր շատ չափազանց կը ցուցնեն՝ կամ կը նկարագրեն: Ինչու որ յայտնի բան մըն է՝ որ շատ կնիկներուն զգացումը բուն իրին պահանջածէն աւելի է, իսկ աղաղակին ու շփոթութիւնին աղ զգացումէն ալ աւելի մեծ է: Երբեք՝ որ կան անանկ անձինք՝ որ երբ որ գորտ մը՝ կամ մօկ մը իրենց առջեւ են ցատկէ, կամ ոտուրներուն տակը գայ, որչափ ձայն ունին նէ կը հանեն կը պոսան: ասանկ իմացիր աս կորուստ մէջն ալ: Հատ խաթուներ սղայաբերութեան նեղութիւնները քիչ մ'ալ անոր համար այնչափ մեծ ու սոսկալի կը ցուցնեն, որ իրենք (սպ. նեղութեան

հրդակցութեամբ եղան և թուրքաստանը մեծ վտանգութիւն և հաւատարմութիւն ունի Աստուծոյ վրայ, բայց յիշեալ զօրաց Գանձաբեան իշխանութեանց մէջ մտնելուն քանի մը մասնաւոր դէպքերը կը ցուցնեն թէ թուրքաստանը ի հարկաւորութենէ ստիպեալ այս ղեկումը ըրաւ և Աստուծոյ վրայ տարբեր զգացմունք ունի:

«Չեմ ուզեր խօսիլ գերմանական զաւնակցութեան հետ Աստուծոյ ունեցած խառնաշփոթ յարաբերութեանց վրայ: Բայց տարակոյ չկայ թէ ծանր տարածայնութիւններ տեղի ունեցան Աստուծոյ և իրութեան մէջ, և թէ համաձայնութիւն չկայ Փառնեֆորդի աղբային ժողովոյն մէջ: Գերմանական պղտիկ կառավարութիւնները, որոնք ամէնքն ալ քիչ կամ շատ Ռուսաց ազդեցութեանը ներքեւ կը գտնուին, իրութեան տէրութենէ ևս պաշտպանութիւն գտնելով, դէմ դրին ամէն ջանից, զորս Աստուծոյ ի գործ դրաւ ազդու որոշումներ ձեռք բերելու համար: Ուստի Վէնայի դաշինքը դժգոհութիւն պատճառեց գերմանական կառավարութեանց իւր ջանքերը, և դժգոհութիւն պատճառեց իւր ազգին՝ գլուխ ձուելով ընդդիմութեանցը որ իրեն դէմ եղան: Բայց կրնար գոհ ընել ղեկավար կառավարութիւնները քաղաքական գտն ընթացքով մը և իւր ազգը ուրիշ գտն քաղաքականութեամբ մը: Իւր միջակ քաղաքականութիւնը դժգոհ ըրաւ եւ իւր ազգը եւ գերմանական կառավարութիւնները:

«Այս միջանկյալ քաղաքականութիւնը, որ զատեց Աստուծոյ Ռուսիայէն, որ թուրքաստանի և իրեն մէջ դժուար յարաբերութիւններ ծնաւ, ու իրեն և Գերմանիոյ միացեալ մասին մէջ երկբայական յարաբերութիւններ յառաջ բերաւ, արեւմտեան տէրութեանց կասկածը աւելցուց: Աստուծոյ ամենին ազդեցութիւն մը չորաւ անանց զինուորական գործողութեանցը վրայ: և հետեւեալ անոնց որոշումները վրայ ևս ազդեցութիւն մը պիտի չկրնայ ընել մինչև որ իւր գիտաւորութիւնները ազգէ մը յայտնի չլինան: Սինչե ցայսօր ինքը (Աստուծոյ) նախ առաջարկեց ինչ որ ըրինք իրեն հետ, այսինքն խորհրդակցութիւն ի Վէնա, նախագրութիւն, և այլն: Այլեւ կառավարիչ փաստողական և պաշտպանողական զաւնակցութիւն մը ընել ի ժամանակին իսկ երբ Ռուսիան իմացուց թէ պիտի պարպէ Գանձաբեան իշխանութիւնները: Կատարեալ խորհրդածութեամբ քննեց ամէն նախաշարիչ պայմանները, և ուրիշ բան չէր մնար ընելու: Բայց միայն ի գործ դնել այս համբերատար քաղաքականութիւնը:

«Ռուսիան կը յայտնէ թէ այն պայմանները, զորս Աստուծոյ յայտնած էր թէ հաշտութեան միակ պայմաններն են, պիտի չընդունուին և թէ ամէն բան պատերազմի, զի պուտական յա-

ջողուածոց ներքեւ պիտի դուրս ելն ահա այս պիտի պարագայի մը մէջ Փառնեֆորդի Յովնէֆի կայսրը և իւր նախարարները արժան համարեցին հրատարակել թէ պատերազմի պատճառ մը չկայ ընդդէմ Ռուսիոյ տէրութեան, թէ և յայտնած էր թէ անոր յաջորդութեանց պէտք է ստնծ դուրսիլ և թէ անոր մեծ ազդեցութիւնը Վեճիմուր և Գանձաբեի վրայ՝ արգելք մըն է թուրքաստանի անկախութեանը և իւրոպայի տէրութեանց հաւասարակշռութեանը: Այս օրինակ որոշում մը այսպիսի պարագայի մը մէջ զարմացուց զանոնք ամէնքը որ կը ծանուցէին Աստուծոյ ընդարձակ պատրաստութիւնները և անոր մտերմ գործած խօսքերը: Իւր թէպէտ այս կառավարութիւնը ամենեւին ազդեցութիւն մը չունեցաւ ի վերայ մեծ արշաւանքին որ աւելանալով տէրութիւնները ի գործ դրին՝ բայց և այնպէս այս տէրութիւններուն իրաւունք կու տայ հարցնելու իրեն անյապաղ թէ որոնք են իւր ճիշդ գիտաւորութիւնները: Վասնզի իւր պիտեան քաղաքականութիւնը ուրիշ վախճան մը չկրնար ունենալ: Բայց միայն շարունակել տալ և ընդարձակել զպատերազմը»:

Եւ տոնի թափալ օրագիրը ուրիշ մէկ երկար յօդուածով մը, (որ Փրանքֆորդի լրագրոյն սեպտեմբերի 29 թերթին մէջ հրատարակեալ է) իրութեան կառավարութեան դէմ կը զանգուտի, զոր Ռուսաց տէրութեան զաւնակց կամուտնէ: Ահա տոնի այս յօդուածոյն թարգմանութիւնը:

«Իրութեան և Ռուսիոյ կառավարութիւնները բացատրութիւններ հրատարակեցին մտերմ ի մասին վերջին առաջարկութեանց զորս Աստուծոյ հաղորդեց Գերմանիոյ դաշինքին: Այս բացատրութեանց մէջ հիւսիսային երկու դաշնակիցները (քանզի ուրիշ աչքով չեմք կրնար նկատել այսուհետեւ Պրուսիան և Ռուսիան) երկու գիտողութիւններ կրնան որ քիչ կամ շատ ծանրակշիւ կը համարուին ամէն կողմերուն այժմեան կայունութեան մէջ: Արժանուցանեն թէ յիշեալ առաջարկութեանց հետ ամենեւին խոստում մը չկար արեւմտեան տէրութեանց կողմէն, թէ զինագործարման մը հաւանութիւն մը պիտի տան թէ այս առաջարկութիւնները Ռուսիոյ հետ գեսպանախօսութեան իբրեւ հիմունքը ընդունուին: Բայց յայտնեն կրնան թէ, թէպէտ այս չորս պայմանները Վաղդիւ և Նիգիլի կառավարութիւններէն առաջարկեցան և կերպարէս ընդունուեցան Աստուծոյ իբրեւ պայմաններ որ կը պարունակեն հաշտութեան անհրաժեշտ դաշինքներէն մէկ քանին, սակայն արեւմտեան տէրութիւնները չպարտաւորեցան ամենեւին այս զինմանց մէջ ամփոփել իրենց խնդիրները և երաշխաւորութիւնները զորս կը պահանջեն վստահ պարագային: Այս առարկութիւնները իրօք

հիմնաւոր են: Բայց գիտնալարժան է որ, յիշեալ պայմանները արեւմտեան տէրութիւններէն չառաջարկեցան Ռուսիոյ իբրեւ գեսպանախօսութեանց առաջարկութիւններ, այլ ընդհակառակն արեւմտեան տէրութիւնները պարզապէս մերժեցին որ չլայ թէ իրենց անուամբ հաշտութեան առաջարկութիւն մը ըլլայ Ռուսիոյ: քանզի կը կարծեն թէ այսպիսի առաջարկութիւն մը նախ Ռուսիայէն և ոչ թէ իրենցմէ պէտք է ըլլայ: Յիշեալ չորս պայմանները ուրիշ բան չեն բայց միայն իրենց պատասխանին համարժեք առ հարցում մը զոր Աստուծոյ ըրած էր ի մասին ընդարձակութեան երաշխաւորութեանց պահանջելոց ի նմանէ, զորս թուրքաստան միայն յօդուածոց զաւնակցութեան որ եղած է Վաղդիւ և Նիգիլի մէջ: և այս երաշխաւորութեանց Աստուծոյ իւր կատարեալ հաճութիւնը տուաւ և կուտայ մինչև ցայսօր: Արեւմտեան տէրութիւնները ոչ կը փափաքէին և ոչ փափաք մը յայտնեցին որ այս պայմանները առաջարկուին Ռուսիոյ: և թէպէտ արտմութիւն մը զգացին որ Ռուսաց կայսրը մերժեց յիշեալ պայմանները, բայց այս արտմութիւնը ոչ ի փարիզ և ոչ ի Վիեննայ տեղի ունեցաւ: Սակայն երկու հարկաւոր կէտերուն վրայ զորս նշանակեցինք, զաւնակց կառավարութեանց գիտաւորութիւնները բացայայտ էին: Բան մը չորին ամենին կարծիք մը տալու համար թէ հաճութիւն պիտի տան զինագործարման մը՝ եթէ յառաջագոյն հաշտութեան նախապայմանները կատարելապէս ստորագրեալ չլինան: քանզի շատ ազգէ գիտեն թէ որչափ աւելի նեղի մէջ կը մնայ թշնամին՝ պատերազմին մէջ անոր դէմ ստացեալ օգուտն էր, նոյնչափ աւելի ջանք պիտի ընէ գեսպանախօսութեանց միջոցաւ ի գերեւ հանել տալ պատերազմին ասպարէզին մէջ ստացեալ օգուտները: Այս պատճառաւ յանձնառու չեղան իրենց խնդիրներուն վերջին սահմանը համարել ղեկավար չորս պայմանները: Այլ ընդհակառակն այս պայմանները՝ պատերազմին միջոցաւ ստանալու յոյս ունեցած պայմաններէն ամենէն փոքրագոյններն են: և Աստուծոյ կողմէն իրաւունք ունէր նշանակելու, յիշեալ առաջարկութեան վրայ զորս ըրած էր բացատրութեանց մէջ, թէ արեւմտեան տէրութիւնները ամենեւին պարտաւորութիւն մը չեն առած վրանին յիշեալ չորս պայմաններով գոհ ըլլալու: Գանգիւ այն չորս յօդուածոց մէջ գրուած չէ ոչ երկիրներ թող տալու պայմաններ, ոչ բերդեր փոխելու պարտաւորութիւն, ոչ նաւատորմի զինքը նուազեցնելու խոստում և ոչ դրամական հատուցում պատերազմին ծախսուցը համար: Բայց որչափ առաւել գիմանայ պատերազմը, այնչափ առաւել իրաւունք պիտի ունենամք բազմապատկելու զխոստութիւնը պայմանաց, որոնք

թիւնները քաջութեամբ կրածի պէս) երեւելի ու զօրաւոր երեւան ու սեպուին, ու այնպիսի վտանգներէն ու նեղութիւններէն անցած ըլլալով՝ քաջ դիւցազնութիւններու (պէհաբըրներու) պէս փառաւորուին: Շատ կնիկներ կը գտնուին որոնք տղայաբերութեան ատենը ամենեւին աղաղակ մը չեն հաներ, կան նաեւ անանկներ ալ, որ առանց ցաւի շուտով ու դիւրութեամբ զաւակ նին կը ծնան: Այն բանը յիշութեան ատենը խելքով ու խոհեմութեամբ վարուելու, ու տղայաբերութեան ատենը համբերող, հաստատափութ, կարգի հետեւող ու սրտոտ ըլլալու կը նային: Որովհետեւ կը տեսնենք՝ որ շատ հիւանդոտ ու տկար կանայք յաջողութեամբ տղայ կը բերեն, անոր համար կրնանք դիւրաւ հասկնալ որ բնութիւնը աս գործքը կամ գործողութիւնը անանկ չափէ աւելի դժուարին ու վտանգաւոր ըրած չէ:

Հոս քանի մը խօսք ալ զընտելեց յղի կանանց ապրելու կերպին վրայ: Վէն կերպ կեանքին պինդ առջի հարկաւոր բանը կամ պահանջմունքը մաքուր օդն է: ու որչափ որ կեանքը զօրաւոր ու կրկնող է, այնչափ աւելի ալ աս բանը հարկաւոր կը լըլը կամ կը պահանջուի: Յղի կնկան մը համար: որոնք երկու կեանքով (այսինքն իր ու իրեն զաւակն կեանքով) կապրին, մաքուր օդը վայելելու հարկաւորութիւնը կը կրկնապատկի կը

լայ: Նսանկ կնկան մը համար հարկաւոր կանն մըն է որ որչափ կարելի է ու որչափ որ եղանակը կամ օդը թոյլ կուտայ՝ խուցի մէջ գոց մնացած ու առականած օդէն փախչի, ու բաց դաշտի կամ տեղի մը վրայ, ուր բնութիւնը անդադար նոր կեանք կը փսխէ ու ան բոլորակ կը փայտարեւ լազործէ, կենաց աս սքանչելի սնունդը (մաքուր օդը) փնտռէ ու վայելէ: Արդէն յայտնի բան մըն է, որ յղի կնիկները ամէն վայելչեղ անատեններէն հեռու կենալու են: նաեւ պէտք չէ որ անանկ նեղուած տեղեր ու ամբոխի (խաղաղ լճի) մէջ մտնեն, ուր շատ մարդկան ու կառքերու բազմութիւն կը գտնուի, ուր և թէ իրենք ու իրենց զաւակը վախնալով, զարնուելով, ձգովուելով, իյնալով, ու գէշ օդ առնելով կրնան փնայ մը քաշել: Այսով շատ հիւանդութիւններէն կրնան ազատ մնալ, ու իրենց զաւակն աճելուն ու աղէկ կազմակերպելուն (որուն համար կենսական օդը ամէն բանէն աւելի հարկաւոր է) պատճառ ու յառաջ տանող կը լինի:

Յղի կանանց ուտելուն ու խմելուն վրայ ալ քիչ մը խօսելու ուզելով՝ ամէն բանէն առաջ պէտք է որ միտուն ինք բերենք անոնց ան դարմանալի ախորժակը կամ փափագը, որ միշտ արտաքին կարգի ու բնութեան դէմ ըլլող բաներ կուգն ու կը փնտռէ: Ուստիները իբրեւ անտը-

նորինքն օրէնք մը կը տեսնեն՝ թէ յղի կնիկը պէտք է որ այն ամէն բանը ուտէ՝ որուն համար մասնաւոր ախորժակ մը կը գոցայ: Ինչպէս, թէ որ ձմեռուան մէջ միտքը կիյնայ կամ փափագ կուտենայ կանանց կամ թարմ լուբիա (խալէ ֆառալիս), կեռաս, սիխ, ու ասոնց նման բաներ ուտելու, պէտք է որ ինչ ըլլայ նէ ըլլայ՝ ագ բաները գտնուին, թէպէտ անգիտատենէն կամ լրացիտատենէն բերել տալու հարկ ըլլայ: Ու թէ որ ասոնք գտնուին հնար չըլլայ, ինչ կրնայիս տունին մէջը անանկ աղաղակ ու շփոթութիւն մը կը փրկի, որ կարծես թէ ընտանեաց մէկը մահուան վտանգի մէջ ինկեր է: ու կը բռնա որ ցաւելով իրարու կը սնեն, ալ ագ ծնանք ալ որդուն երեսին վրայ անտարակոյս լուբիա մը կամ կեռաս մը, կամ անտանս մը: և կամ ասոնց նման բիծ (նիշ) մը պիտոր տեսնուի: Ու թէ որ յղի կնիկ մը բան մը գողնալու փափագ կը գոցայ, պէտք է որ գողնայ, կը սնեն:

Ո՛ր կրնայ համարձակիլ ու ըսել՝ որ նոյն ինքն բնութիւնը մարդուն ներքի դին ասոնկ արտառոց ու ծիծաղական ախորժակներ դնելով, անիկա ստիպէ իր բնական կամ ֆիզիկական օգտին ու բարոյական վախճանին դէմ գործելու: Իւսակայն յղի կանանց ասանկ արտառոց կամ զարմանալի ախորժակը չխտարուելով եղած գէշ ու վնասակար հետեւանքներուն օրինակները

գուցէ քաղցր պատիժ մըն էին Ներսիսի խաղաղութեան խռովիչին համար : Նոյն ինքն Ուստայ (կառավարութիւնը յայտնեց թէ սպառնալիքներ տեսնուած թեմանց հիմը պատերազմին գիւտածական յաջողութեան պիտի կախուի և անկէ պիտի որոշուի : Այս որոշումը բոլորով որոշուի ինքնուրուի : քանզի եթէ յաջողութեամբ ըլլաւ, մեր բոլոր պահանջները մասն ապահովութեան արեւելքի ապագայ անկախութեւ և ի պաշտպանութիւն Ներսիսի քաղաքակրթութեան և ազատութեան ընդդէմ բռնի յարձակման Ուստայ, անտարակոյտ անհիմն երեւալայութիւններ պիտի ըլլան : Իսկ ընդհանրապէս եթէ, ինչպէս կը յուսամք, բարի վարձան մը կուտենայ այս պատերազմը, յանցանքը մեր պիտի ըլլայ եթէ կը թողու մը զՈւստային այնպիսի կացութեան մը մէջ որ կարող ըլլայ վերստին սկսելու իւր յարձակումը : Ուստի զինուորական գործողութիւնները որ յառաջ կերթան խաղաղութեան, և այն գործողութիւնները որ Ուստայ լուրիշ երկրի մը վրայ արշաւանքի համար կառաւարկուին, մեր միակ պատասխանն է սնտոյ վիճաբանութեանց որով կը զգոնու գերմանական կառավարութեանց մարգասէր տկարութիւնը և մինչև որ դաշնակից զօրաց քաջութեամբ և գործունէութիւնը իրական օգուտ մը ստանանք, արեւմտեան տէրութեանց բոլոր քաղաքականութիւնը՝ այս քանի մը բաւերուն մէջ պէտք է պարունակուի, այսինքն Չիլի զինադաշնակութեան և ոչ բնականաբար ինչ ևս անհայտնի : «Խորհրդակցութեանց, գեապանական վիճաբանութեանց և նախագործութեան ժամանակը անցաւ : Իսկ հաշտութեան պայմանները որոշուեցան համար եւրոպական մեծ ժողովը մը ժամանակը տակաւին չէ հասած : Այնպիսի խորհրդակցութեանց չափերը, քաղաքական արգելքները և ապահովութեան ոչ կարող եղաւ արգելաւթիւն և ապահովութեան տեսակով օսմանեան տէրութեան համար առանց պարտաւոր ըլլալու զենքը ձեռք առնուել : Եթէ այս բաները չկրցաւ ընել, ուրիշ ինչպէս այս օրինակ ուրիշ խորհրդակցութեան մը պիտի կրնայ արգելաւթիւն կամ դադարեցնել թշնամութեան գործերը և սահմանել իրաւունքը և հարկաւորութիւնները որ պատերազմին վիճակէն կը ծագեն : Ենչու չափ կրնայ ըլլալ, որ քաղաքական անձինքներէ բաղկացեալ ժողով մը՝ Ներսիսի ընդհանուր և մասնաւոր օգուտները ներկայացնելով, օրինաւոր պայմանագրութեան որոշակեալը տայ փոփոխութեանց և պարտաւորութեանց, զորս պատերազմը ծնաւ կամ հարկաւորաց, բայց որպէս ժամանակ որ պատերազմին գեպերը իրաւունք կուտան երկու կողմանց մէկուն յաջող վախճան մը յուսարու իւր ի գործ դրած զինուորական կարգադրութիւններէն, և որպէս ժամանակ որ միւս կողմը իւր գոռող պա-

հանձնաւորներէն բան մը չկրցանէր, տղայական գործ մըն է աշխատիլ որ դեպքական խօսակցութեամբ լըմնայ այսպիսի մեծ կռիւ մը : Խորհրդով կը զգոնեմք այս խօսքերը, (որոնք գուցէ քաղաքականութեան դէմ երեւին մեր անդիմադրելի ընթերցողներէն ոմանց) : քանզի գիտեմք թէ Ներսիսի զանազան կողմերը անյագ ցանկութեան մը կայ վախճան տալու այժմեան վտանգաւոր դէպքերուն ի գին ամէն զոհերու պատուը և նախատեսութեւ ապագային : քանզի գրեթէ օր մը չանցնի որ Ուստայ գաղտնի գաղտնիքները փորձ չփորձեն յառաջ բերելու այնպիսի առաջարկութիւններ որոց վախճանը պիտի ըլլայ իւր այժմեան կացութեան ազատել զՈւստայն : Պէտք է որ իմացնեմք այս ստորաւ կարգեալ խորամանկներուն, թէ կը շանտաժ մը իրենց չարարութեամբ խորհուրդները, որոնք խորին արհամարհութեան են ի գաւտ ուրիշ բան չեն կրնար ազգել մեր վրայ : Ենչու մըն է համարձակեցան ըսելու իսկ թէ գալ տարի Գերմանիան պարտք պիտի համարի իրեն հարկադրել զՆերսիսի տէրութիւնները որ հաշտութիւն ընեն և գերմանական դաշնակցութեան բարձրագոյն որոշումը պիտի սահմանէ զայսմանները որոշմամբ Ներսիսի վերստին պիտի ստանայ զհաշտութիւնը և զհամաձայնութիւնը : Այս պէս կը խօսի Ուստայ մէջ տիրող իւրականութիւնը : Ենչու կու գնէ ըսել թէ, եթէ պատերազմը աւելի յառաջ երթալու և ընդարձակելու ըլլայ, իրենք Ուստայ հետ պիտի ըլլան ընդդէմ մեզ : Ստեմաբար խօսելով չեմք ցուիր ամեն ինչ որ այսպիսի կառավարութիւն մը մեր գործունէաց դաշնակցաց մէջ չգտնուիր : Եթէ գերմանական կառավարութիւնները պատերազմին սկիզբէն ի վեր միաբանած ըլլային մեզի հետ կամ ձեռք առնէին զիրենք որ պիտի միաւորին մեզի հետ իրենց զօրաց բանակներով, կրնային իրաւունք ունենալ պատերազմող տէրութեանց այսպիսի առաջարկութիւն մը ընել, որուն արեւելքէն ոչ ոք պարտաւորեալ է այսօր : և եթէ անոնց գործակցութեանը վրայ վստահութիւն մը ունեցած ըլլայինք, իրենց երկպառակութիւնը և իրենց խորամանկութիւնը անշուշտ վնաս մը կրնային պատճառել : Երբոր հաւանականութիւն չունի թէ Գերմանիան ամենայն զօրութեամբ և որոշմամբ պիտի գործէ մեզի հետ, շատ ազգիկ եղաւ մեր օգտից նկատմամբ, որ ամենէն գործակից չեղաւ : Բոլորով թաքաւորը անշուշտ անվնաս կացութեան մը մէջ մտաւ : Ամեն ինչ օգուտ մը չենք Ներսիսի, և միւս կողմէն խիստ պզտիկ վնասէն ի գաւտ ուրիշ չարք մը չկրնար ընել անոր : Վստահ այսօրուս օրս միայն գերմանական դաշնակցութեան պղտիկ տէրութեանց վրայ ազդեցութիւն ունի : Ենչու ի կարծիք մըն է թէ մեծ տէրութեւ մը վեհապետը կրնայ

կերպիւ մը խաղաղասէր միջնորդի պաշտօնը ունենալ և երկինքէն յուզարկուած հաշտարար անձի մը գործը կատարել, երբոր ուրիշ ազգերը պատերազմին սաստիկ խռովութեանը մէջ կը գտնուին : ուստի քաղաքագէտ անձ մը ամենէն այսպիսի կարծեաց մասնակից չկրնար ըլլալ : «Այդի մը ծանրակշիւթիւնը և ազդեցութիւնը համեմատ կըլլան միշտ զօրութեանց, զորս ի գործ կընէ զանոնք պաշտպանելու համար : Ուստի Բոլորով արծիւը Պերլին նստելով չէր, որ ստացաւ վերստին ի խիստ և ի վախճան զփոխտուները զորս կորսնցուցած էր Ինչա քաղաքը : Այլ որ բան մը վտանգի մէջ չգնէր, բան մը չտանար, Ներսիսի է նշանակելու կառավարութեանց : Ուստի Ներսիսի ընդհանուր օգտից և արեւմտեան տէրութեանց քաղաքականութեանը նկատմամբ պատճառ մը չեմք տեսներ ցուելու որ ամենէն կարող մը միաւորուած չեմք յիշել կառավարութեանց հետ : որոնք արդէն ցուցուցին թէ այս գործերուն մէջ բռնած ընթացքին աւելի ի վնաս մեր պիտի ըլլար քան թէ յօգուտ մեր» :

Վեհապետը ինչպէս հասած վերջին լուրերը հոկտեմբերի 2-14էն են, և կը ծանուցանեն թէ դաշնակից զօրքերը կը շարունակեն եղեր իրենց հասգին պատրաստութիւնները և ամէն հարկաւոր միջոցները ինչպէս գործ են որպէսզի կատարեալ ապահովութեամբ և յաջողութեամբ սկսուի այս հաշտութեան բերքին գնդակոծութիւնը : Ինչպիսիք զօրապետները խորհրդով քանի մը օր ուշացուցին ռմբակոծութիւնը, որպէսզի Վաշնայէն սպասեալ օգնական զօրքը հասնի : Բայց յայտնաւոր ըստորում դաշնակից նաւատորմի զինքը մասնակից պիտի չկրնան ըլլալ : Վեհապետը պիտի գէտ եղած յարձակմանը, որովհետեւ ծովուն կողմէն անհնար է ի պատճառ որ նոյն իսկ թշնամի մեծ նաւեր ընկղմելով գոցից նաւահանգստին նեղուցը, անոր համար նաւատորմը չկրնայ թնդանալ ծովից զօրքը և միւս ծովային զինուորները ամենքն ալ ցամաք ելան և գլխաւոր բանակին հետ միաւորեցան : Յիշեալ օգնական և ծովային զօրքով՝ դաշնակցաց բանակը գրեթէ 110.000 հոգի կը հասնի : հետեւաբար տարակոյտ չկայ թէ Վեհապետի բերքը ամենէն գէտ պիտի չկրնայ ընել այսպիսի քաջաւորակ և քաջաւոր բազմութիւն բանակի մը : որուն պատերազմելու եռանդը, ինչպէս կը լսեմք, վերջին աստիճան բորբոքեալ է :

Պաշտպանութեան (Նաւը) հասած սեպտեմբերի 29ին նամակները կը ծանուցանեն թէ 25.000 հոգի բաղկացեալ Ուստայ զօրադուռը մը գէտ ի Վեհապետը կը յառաջանայ եղեր : Բայց Պաշտպանութեան զօրապետը երկու խումբ զօրքով անորհաշտապարհ գոցեր է : ուստի տա-

այնչափ շատ են որ մարդ չկրնար աս կտորիս մէջը ալ տարակոյտ մը ունենալ : Ենչու բնական բան մըն է : Շատ տղաք ծնած ատենին մարմիններն ունէին վրայ բիծ կամ նիշ կամ պիտակ (պէշ) կուտենան, ու երբոր մայր մը իր գաւիկին վրայ ասանկ նիշ մը տեսնելու ըլլայ, կը սկսի մոմտալ վեր վար գարնել մինչև որ ագ նիշն ուսկից պատճառած ըլլալը քաջելով քաջաւորելով կը գտնէ կը հասնէ, ու կընէ, ահա աս ան լուրջային կամ կեանքային պատկերը կամ նշանն է, որնոր ծոցուորութեան ստեղծ ուտելու աստիճանի զգայի (Գիշ) ուղեց) : Եւ ո՞վ կրնայ կնիկները աս միտքէն ու համազօրութեան ետ գարձնել : Աս ասանկ է, ու չկրնար սխալ ըլլալ, կըսեն :

Բայց մեք կըսենք՝ որ յղի կնկան մը ուտելու ու խմելու կանոնները շատ պարզ ու հասարակ են : Պէտք է որ յղի կնիկ մը անանկ ու այնչափ բան ուտէ ու խմէ, ինչպէս ու ինչպիսի բան որ առաջ կուտէր ու կըսէր, ու ինչպէս որ ուրիշ խեղացի մարդիկ կուտեն ու կըսեն : Կայտնի է՝ որ խիստ քիչ պէտք չէ ուտել, ինչու որ երկու անձ պիտի որ սնուցանէ : քայց շատ ալ պէտք չէ ուտել, ինչու որ ո՞վ որ չափե աւելի կուտէ, յատկապէս նայելով քիչ կուտէ, ու լոյճեան ստամոքսը չափե աւելի կերակուրով ծանրացած ըլլալով՝ կարող ջրար կերածը մարմնով : Ամենին ազգի բան մըն է՝ որ իր հասա-

րակ կերակուրը մէկդի թողու, ու յղիութեանը ատենը հիւանդի կերակուրներ ուտէ : Այսով մարմինը կը տկարանայ, չափե աւելի զգայուն (կամ նախ կըլլայ), ու գիւրաւ հիւանդանալու յարմարութիւն կուտենայ : (Եղի կնկան մը կերակուրները՝ թարմ (Բալէ) միս, թարմ կանանչ չեղեն, աղէկ եփած հաց, գիւրամարս խմոր, զեններ, աղէկ ու հասած միրգ (Գիշ) : աս ամէն բաները կրնայ չափով առանց վախի ուտել : (Եղի բան է ամենէն չուտել անանկ կանանչ չեղեններ, որոնք յաճախ միգրել կուտան, ինչպէս, քարսն (Ճաղախ), կարոս (Գիշ) : և այլն) : Իսկ ինչպէս պիտի որ ըլլայ մարդը ջուր : ու գէտը խմելներէն պէտք է որ զգոյշ կենայ, ինչու որ ատենը արեւնը տակնուվրայ կընեն, արեւն փոխելու ու վիժելու պատճառ կըլլան :

Հիմնական ստեղծ յղի կանանց շատը գիտէ՝ որ պէտք չէ շատ շարժում ընել, կամ չափե աւելի քաշելով ու պարտելով յոգնիլ : Շատ պատահարներէն յայտնի եղած է՝ որ յղի կնիկները ծանր բան վերցնելով ու տանելով, ցատքերով, շուտ շուտ քաշելով կամ վազելով, անխնայութեամբ աստիճաններէն (Գիշ) վար շուտ իջնալով՝ իրենց գաւակը նաեւ իրենց կեանքն ալ կորսնցուցեր են :

Եսանկ կանանց հագուստը լայն կամ շատ չի սեղմած ու տաք պահող պէտք է ըլլալ : Իսկ

նէն աւելի՝ ցուրտ ատենները թեթեւ գոտին շատ հարկաւոր ու օգտակար է :

Ինչպիսիք համար պէտք է որ իրենց անկողինին մէջ միմեկի պառկին, որպէսզի ուսած մարմինը աւելի հանգիստ մնայ, նեղի չեղայ, ու անհանգիստ պառկող կամ ասոյն անդին դարձող ընկերէ կամ անկողնակցէ չվնասուի : Ինչպիսիք չափը կամ ատենը չկրնար որոշուիլ ամէն մէկ յղի կնիկ որպէս որ կրնայ քնանալ, պէտք է որ այնչափ քնանայ, տկար կամ նիհար (Գիշ) ու կրակոտ ըլլողներուն աւելի քուն հարկաւոր է : քանի թէ գէտերուն ու գանգաղներուն :

Պէտք է որ տարիքը առած յղի կնիկը իր մարմինը երբեմն երբեմն գաղջ ջրով լուայ, կամ ասանկ ջրի մէջ լուացուի : Ենչու որ հարկաւոր պիտի չէ հոգալու կանոնաւոր ըլլայ, ու երկայն ատեն մէջը ետք չիքոնէ :

Թէ որ կնիկ մը իր յղիութեանը ատենը ասանկ կանոնաւոր ու կարգաւորեալ կեանք անցընելու ըլլայ, կրնայ հանգիստ սրտով տղայաբերութեւն օրին սպասել, ու կրնայ անտարակոյտ յուսալ որ աշխարհքին ու աղբին առողջ ու աղուոր քաղաքացի մը պիտի որ պարգէն, ու ոչ տղայաբերութեան և ոչ ծննդականութեան (ընդհանրապէս) իրեն վտանգ ու վնաս մը պիտի որ գայ :

այս չկայ թէ պիտի չկրնայ Սեփաղապօրի
դը մոտեւել և օգնութեան հասնիլ :

Վաղղիացի պաշտօնատար (օֆիսիէ) մը մօտիւ
Տանքիէր անուն զոր Պօլքէ գորապետին թիւ
պաշտօնէն էր , երբ գիշեր ժամանակ ձիով
լանակը կը դառնար նաւատորմիդէն դուրս ,
Ռուսաց յառաջապահ զգույց ձեռքը անցաւ և
գերի բռնուելով Սեփաղապօլ տարուեցաւ ,
ուր կըտուի թէ՛ արժանաւոր յարգութեամբ կը
վարուին անոր հետ :

Արտանդնուպօրոյ բոլոր միկիթներուն մէջ
Բարձրագոյն Դրան կողմանէ հրամանագիրներ
կարգադրուեցան անցեալ շաբթու . որով ազ-
գարարութիւն կըլլայ բոլոր մահաձեւականաց ,
թէ Սեփաղապօլ անունը և ուրախալի լուրը
հասնելուն պէս , նաւահանգիստը գտնուած
բոլոր պատերազմական օւմանեան նաւերէն ,
նմանապէս յիշեալ մայրաքաղաքին ամէն պա-
հապան գորաց կայաններէն թնդանթներ պիտի
արձակուին ի նշան ուրախութեան : Սէն բնա-
կիցները կը պարտաւորին մոտենալ ճրագալու-
ռութիւն ընել իրենց տուններուն դուրսի կող-
մերը և միանգամայն միջոցութեան ընել այս
բերկրալի աւետեաց համար : Սակայն խտրե-
արգելալէ ատրճանակ նետի և այս հրամա-
նին դէմ պատուիրանադրեց գտնուող պիտի
պատժուի : Այս պատուիրանները եկեղեցեաց
մէջ և կարգադրուեցաւ , և արգէն պատրաս-
տութիւններ կըլլան վասն լուսաւորութեան որ
ի գործնականօրէն իսկիցն որ Սեփաղապօլ
առնուեալուն ցանկալի լուրը հասնի :

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ , 4 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ

Կայսերական կառավարութիւնը իմանալով
Պաշտօնագրէ ըստ ածանկանան գորաց դատաւար-
տելի ընթացքը , որոնք շատ չարագործութիւններ
ըրած են որ քաղաքէն և գիւղէն որ անցիւ են ,
մարդասիրական խնամքով փութացաւ հարկաւոր
միջոցները ի գործ դնել անոնց ոռոգողութեան
թիւնները զսպելու : Այս պատճառաւ կայ-
սերական սահմանի հրովարտանքը յատուկ պաշ-
տօնատարներով յուղարկեցան Րուսիոյ կող-
մերը , որպէսզի յիշեալ յանցանքները բռնուին ,
քննուին և ըստ արժանաւոր պատժուին :

Սարաջիստ Սէնդ-Սէնդի մարմինը խու-
մէն կոտորանդնուպօրի բերուելով զմեծեցաւ ,
և անցեալ շաբթու Պէրլէ անուն գաղղիական
պատերազմական շոգենաւով իւր հայրենիքը ի
Փարիզ յուղարկեցաւ , ընկերութեամբ իւր
դժբաղդ լծակցին և քանի մը պաշտօնատարաց :

Մայս 2ին իմալայ անուն անգղիական շո-
գենաւը Սեփաղապօլէն եկաւ , հետը քաշելով
բեռնակիր նաւ մը : որուն մէջ 400 անգղիացի
վիրաւոր զինուորներ կային :

Պատերազմի վերադառնալով մեծ գործունէութիւն
կըցուցնէ իւր պաշտօնին մէջ : Անցեալ շաբ-
թու 6000 օսմանեան կանանաւոր զօրք յուղար-
կեցան ի խուրճ 6 անգղիական շոգենաւերով :

Յունաստան եղած գաղղիական զօրքերէն
երկու երեք գունդ կը պատուին մօտերս , որոնք
անմիջապէս խուրճ պիտի յուղարկուին :

Վաղղիայէն և Նիգրիայէն ամէն օրուան
հասած շոգենաւերը անպակաս զինուորներ , պա-
տերազմի հարկաւոր զէնքեր և ուրիշ պաշտօններ
կը բերեն դաշնակից զօրաց բանակին համար :

ՔԱՆԱՔԱՆ ԵՐԵՐԵՏԵԼԻ

Չմիւսնիս , 8 Հոկտեմբերի :

Քաղաքիս և բոլորիս գլխաւոր վաճառականնե-
րը ցանկալով իրենց մտերիմ գործունակութիւնը
յայտնել նահանգիս կուսակալ վեմափայլ Իս-
մայիլ փաշային , հետևեալ շնորհակալութեան
թուղթը մատուցին նմա մօտերս , ուր 120էն ա-
ւելն ստորագրութիւնը կային :

Սեփաղապօլ ընդհանուր կառավարիչ :

Չարական անձինք ոմանք կը պարտութիւններ ընելով Չեր
Վեմաթեան իմաստուն և հայրանքաւ կառավարութեան դէմ ,
Իսմայիլ բնակիչները կը թաղան իրենց ստորին վիշտը յայտնել
մեզ տեսնելով որ կը լուրջաբար ընթացք ձեռնարկ կառավարիչ
մը , որուն շնորհալը կը պարտաւորին զանգստութիւնը և կա-
տարեալ բարեկեցութիւնը , զորս կը վերջեցնէ յորմ հետ նահանգ
այս կառավարութեան սանձը ձեռքերէն անցաւ : Երբէք Իսմայիլ

քաղաքը և անոր շրջակայները լուրջեցուն այսպիսի կատարեալ ան-
գործութիւն , զոր կը վերջեցնէ այժմ ձեր շնորհիւ :

Երբ Չեր Վեմաթեան մեր քաղաքը եկաւ , եղեւնագործ
անձանց գունդերը աւար կը հարկանէին մեր գիւղերը , աւազակաց
և հողկահարաց սպանալիքներուն ներքե կը գտնուէին շատ իսկ
քաղաքին մէջ , որք իցէ անձ , որք իցէ հարստութիւն ազատ չէր
անոնց բռնութիւններէն , բայց ձեր գործունէութիւնը , ձեր
անգաղաքը ջանքը այժման անգործութիւնը շնորհեցին մեզ : Թէ-
պէտ ցաւալի է որ ձեր աշխատութիւնը ծանրացէ տկարացուց
ձեր առողջութիւնը : Ստորագրեալները պարտը կը համարին իրենց
այժման պարագայի մէջ , յայտնել Չեր Վեմաթեանը զգուհու-
նակութիւնը զոր ունին ձեր կառավարութեանը վրայ , և արգա-
րտելու պայմաններէ և խորին երախտագրութեան շարժեալ կը
փութան առաջնորդ շնորհակալութեան նման յայտնել Վեմ-
աթեան ձերում , զոր միջաբեալ բազում յարգանք մտաւ :

Վեմափայլ Իսմայիլ փաշան հետևեալ կեր-
պիւ պատասխանեց յիշեալ թուղթը բերող
արժանապարգ պատգամաւորաց :

«Յարգելի Տեառք :

«Չգտնանք զորս կը յայտնէ ինձ քաղաք եւ իմ սրտիս հա-
մար . վասն որոյ կաղաչեմ ընդունել զհաւատարմ խորին երախ-
տագրութեան իմը : Բիշ մը աղէկութիւն ընելով այս երկրիս
և մանաւանդ աշխատեալ հասարակաց պարտութիւնը վերա-
հաստատել , ուրիշ բան չըրի բայց իմ օգոստոսիս վեմաթեան
հրամանները չըղիւ կատարեցի : Եթէ այս պարտութիւնը կատարուեմ
վտակ արգելքներ ունեցան ինչ մը ժամանակ ի վեր , ձեր այս
աղիւ ընթացքը կաղաչեմ ժողովել տալ ինձ անոնց արտաւթիւ-
նը , իմ չորս կողմ տեսնելով բոլոր այս մեծ և գեղեցիկ քա-
ղաքին պատուաւոր անձինքը , չափին աւել կը լինի իմարեւիմ և
կըմունամ քանի մը շարասեր անձանց վարմունքը :

Հաւանաբար ուրիշ , Տեառք , ընդունել իմ ջերմեանդ
շնորհակալութիւններս և հաղորդել զանոնք այս գահաւորութեան
նմանիկն ստորագրուեց , և կը լինիմ , հաւատարմք ինձ , թէ
ձեր այս ընթացքին յիշատակը անշնչեի պիտի մնայ սրտիս մէջ » :

Վարդիս հասարակութիւնը շատ անգամ
նեղութեան մէջ գտնուելով ցորենին և ալիւրին
որակութեան ու անոնց գիններուն սղութեանը
համար , վեմափայլ Իսմայիլ փաշան արժան հա-
մարեցաւ ընդհանուր խորհրդարան մը հաստա-
տել Քաղաքեալ ամէն ազգաց պատուաւոր
անդամներէ , այսինքն թէ օսմանեան հայտակա-
ներէ և թէ բարեկամ տէրութեանց հայտակա-
ներէ : Յիշեալ ժողովը ամայս 4ին երկու շաբթի-
օրը գումարեցաւ նախագահութեամբ մեր վեմ-
ափայլ կառավարին և հարկաւոր տնօրէնութիւն-
ները ի գործ դրաւ , որոնցմէ գլխաւորն է 40
հազար քիլէ ցորենի իւրօրէնութիւն (աւերակիթ) :
պատրաստ ունեւալ միշտ : Անգղիայի ժողովա-
կաններէն մեծապատիւ միտք Սեփաղապօլ
ճառակաւոր իսկիցն խոստացաւ 20,000 քիլէ ցո-
րենի պատրաստել և իւր առած գնովը հաստ-
ակաց պահեստը դնել : Անցեալ 20,000 քիլէն
ևս միւս վաճառականները խոստացան հոգալու :

Յարգելի Փափագեան Սեփաղապօլ , որ
քաղաքիս Տանիմարգի ընդհանուր հիւ պատուա-
րանին առաջին թարգմանէ , և երկրորդ թարգ-
ման Սարաջիսի հիւ պատուարանին , այս օրերս
հրաման ընկալաւ Տանիմարգի կառավարութե-
նէն որ իւր պաշտօնին , այսինքն առաջին թարգ-
մանի միտքն ունեւալ զգեստը , պատկանեալ
պարագաներու մէջ հագնի և սուր կախէ : Այս
պատիւը արժանաւոր վարձատրութիւն մըն է ան-
շուշտ յիշեալ հայկազուն աղային հաւատարմ
և գործունէայ ծառայութեանցը :

Վաղղիայ Սեփաղապօլ անուն պաշտօնական օ-
րադիրը , հոկտեմբերի 4 ամսաթուով ըստ նոր
տու մարի , կը հրատարակէ թէ Վաղղիայ օգոս-
տոսիս կայսրը հրաման յուղարկեց իւր գետ-
պանին որ ի Փարիզ , որ իւր կայսերական խոն-
դակցութիւնը յայտնէ Նաբոլէոն կայսեր խուրճի
մէջ ստացեալ յաջողութեանցը համար : Վրան
չիսկոս Յովսէփ կայսրը , կը յիշեալ օրադիրը ,
ուրախ սրտիւ մասնակից կըլլայ ամէն անկալութե-
անցը , որ խուրճի արշաւանքին յաջողութե-
նէն կը պատուի :

Սեփաղապօլ հաւանաւոր աւազակապետը իւր
3 ընկերներով Նաղիլի շրջակայները սպանուե-
ր և Շահին աղա ըստ անձ գնդապետէն (բըրբեր-
տարը) , որ փութացեր է անոնց գլուխները յու-
ղարկել Նաղիլի , ուր կը գտնուէր Վաղղի նա-
հանգին կառավարիչ Վրանի փաշան :

Սեփաղապօլ 25ին գիշերը թիւրէ գիւղաքա-
ղաքը մեծ հրկիզութիւն պատահեց ի նշան
և 300 խանութի չափ հրոյ ծարակ եղեր է :

Թիւրքստէն հասած այսօրուան շոգենաւով
նշանակութեան արժանի երեւելի լուր մը չկայ
Լուրդայէն : Վաղղիայ մէջ պատրաստութիւն
ներ կը տեսնուին նոր զօրք յուղարկելու խուրճ :

ՔԱՆԱՔԱՆ ԵՐԵՐԵՏԵԼԻ

Չմիւսնիս , 8 Հոկտեմբերի :

Սեփաղապօլ թիւնեալ գլխաւոր փոփոխու-
թիւն մը չեղաւ քաղաքիս առուտուրին : Այս-
միտքը դարձեալ քիչ մը բարձրացան , ցորենին
քիլէն 38-44ի վաճառեցաւ : Վարիին գինը 19
19 1/2 զնէ է : Թուղթ ըստ տեսակին կըմախուի
105-125-170-270 զնէ կենդինարը , իսկ ըն-
տրեալ թուղթ դարձեալ ըստ տեսակին կըմա-
ճառի 280-335ի : Սինկ յայտար 9362 բեռ-
թուղթ եկած է : Սալաթի չամիչը 64-90 զնէ է
կենդինարը : Սեփաղապօլ 35-49 : Սինայի պատ-
ուական բուրդը դիւրաւաճառ է 330-335ի կե-
դինարը : Փարսիւտը կուղուի 68-70 զնէ :
Վիշինին գինը 140 զնէ միշտ : Սեփաղապօլ
850-860 զնէ գիւրդութեամբ կըմախուի : Խահ
վէն 830-880 զնէ կարճ 100 օխան : Շաքարին
կենդինարը 230-232 զնէ է :

Սինկի քրամախուրէն ,

Օսմանեան լեռն 108 զնէ հաշուելով :

Լոնտոն	114-115
Սարսիլիս	181-182
Թիւրքստ	394-340

ԲԺՇԱՐԻԹԻԻՆ ԱՄԵՆԵՅՈՒՆ

Սեփաղապօլ թիւնեալ չամիչ :

Հաղաւոր անձինք ամէն ազգէ կրնան վկայել այս օգոստ-
կար դեղին գործութիւնները և յատկութիւնները , և ապացու-
ցանել ի պահանջը հարկին , թէ ասոր գործածութեամբ մար-
դոյս մարմինը և անդամները առողջութիւն ըստացան , յետ
ի դուր գործածելու ուրիշ զանազան դեղեր : Այսպէս մէկը խիստ
յայտնապէս համոզուիլ այս սպեղանիին սքանչելի բժշկու-
թեանցը վրայ , եթէ կարգաւոր ըլլայ օրապիւրները , որոնք այս
բանները անպարտ կը պատմեն շատ տարիներէ հետե : Այս
պատմութեանց շատերը այնքան զարմանալի են , մինչև ուր
բժիշկներէն ամէնէն հաւանաբար կը խոսեն : Որչափ
մարդիկ այս գերագոյն և ազդու դեղով վերադառնան ստացան
զգործածութիւնը իրենց բազկաց և սրունցաց (պաշապ) , գինի
շատ ժամանակ նայուելու հիւանդանոցաց մէջ , ուր հարկ
կըլլար զինիլ իրենց անպարտ մէկը կորել տալու : Ասոնց-
մէ շատերը այս ապաստանարանները թող տալով և իրենց ցաւը
ծածկելով . որ ըլլայ թէ ևս առաւել ցաւալի գործողու-
թեան մը եւնակայ ըլլան , կատարեալապէս բժշկեցան յիշեալ
անպին դեղը գործածելով : Այս բժշկեալ մարդիկներէն շա-
տերը երախտագրութեան ջերմեանով զգացմունքը շարժ-
եալ , վկայեցին և հաստատեցին այս բարերար վախճանները
առաջի քաղաքապետ Լորտին և ուրիշ պաշտօնատարաց Լոն-
տոնի , իրենց վկայութեանցը մեծապիսի հաստատութիւն տա-
լու համար :

Ոչ ոք պիտի չտեսահատեր իւր հիւանդ կացութեանը վրայ ,
եթէ բաւական վստահութիւն ունենար խնամք փորձելու այս
դեղը և շարունակելու այս դարմանը , որչափ ժամանակ որ
իւր անոնք բնութիւնը կը պահանջէ : Եւ այս բանին հա-
տատուն վախճանը պիտի ապացուցանէ թէ , ինչ և վասն աս-
նայի ինչ Բժշկութիւն :

Այս սպեղանիին յատկապէս հետևեալ հիւանդութեանց հա-
մար օգտակար է :

- Վիրաւորեալ սրունքներ :
- Զիւրկուն հիւանդութիւններ :
- Խաղաւարը մորթին (բիւսթիւն) :
- Խառնածք մեղաց և փորքի ծանծերու :
- Հագագործաց բորոտութիւնը : Ճեղքուածք ձեռաց :
- Քաղցրեղ (չիրիֆիւն) : Ցաւը որովայնի :
- Չմեռնահարութիւնը (թափուր կեօզի) :
- Ընդարձակում երակաց և սրունից (պաշապ) :
- Կոշտ որից . Ուռուցք մասնաց :
- Չորհողութիւն (սրագա) : Օձիկ (երկնձրգ իլլիթի) :
- Ուռուցք որովայնի , կողից , և երաստանի :
- Ուռուցքութիւն (նիգրիս) : Բորոտութիւն :
- Երկամաշտութեան թիւն (նեփրիթ) :
- Ցաւը երեսաց , կողից , և անդամաց :
- Տեւառտութիւն (մայասը) :
- Յօրացաւութիւն (բիւսթիւն) :
- Խոլ պարանոցի (սաւաճ) : Ուրիշութիւն (լեփր) :
- Արեան ապակաւութիւն (նեփրիթ) :
- Այրեւն պատճառեալ վերք :
- Գոնդութիւն գլխոյ (գէլ) և ուրիշ տեղեաց :
- Պալաք (շիշ) : Փողացաւք :
- Գլխացաւութիւն : Աւրացաւութիւն :
- Չղացաւական սաստիկ դէպք :
- Ուռուցք (դիւմեօր) : Վերք (իւլսը) :
- Վիրաւորեան զանազան անոք , որպիսի են վերք , այտուց
(շիշ) և քաղցրեղ :
- Այս սպեղանիին կը վաճառի ի Լոնտոն միտք Թոմաս Հոլ-
ուսին գործատուներ , որ է Սեփաղապօլ թուղթի 244-
իսկ օտար երկրները գլխաւոր դեղավաճառաց ըով կը գտնուի
Իսմայիլի մէջ սինթ Եւնիկ ձիւտիի գեղավաճառին խանութը
կը ծախ ուի . որ ի Զոսանկաց Թաղը Սեփաղապօլ ծա-
ռած փողոցը թիւ 30 :
- Այս սպեղանիին ամանները զանազան մեծութեամբ են . և
կը վաճառին 8-21 և 32 դուռուշի իւրաքանչիւրը , և ամէն
մէկուն մէջ տպեալ ծանուցալի մը կայ , որ յիշեալ սպեղա-
նիին գործածութեան վրայ օր մարմանս տեղեկութիւններ
կուտայ , գաղղիարէն , անգղիարէն և յունարէն լեզուաւ :

Հրատարակել և տեղ լրագրոյս ,
Պալապի . Պալապի :